

LAUSUNNOT

ALUEIDEN KOMITEA

122. TÄYSISTUNTO, 22.–23. MAALISKUUTA 2017

Euroopan alueiden komitean lausunto aiheesta ”Kohti kestäväpohjaista EU:n elintarvikepolitiikkaa, jolla luodaan työpaikkoja ja kasvua Euroopan alueilla ja kunnissa”

(2017/C 272/04)

Esittelijä: Arno Kompatscher (IT, EPP), Bolzanon/Bozenin autonomisen maakunnan valtuuston jäsen ja maakunnan hallituksen puheenjohtaja

POLIITTISET SUOSITUKSET

EUROOPAN ALUEIDEN KOMITEA (AK)

Yhteinen pitkän aikavälin visio kaikilla asianomaisilla politiikanaloilla

1. kehottaa laatimaan EU:lle kattavan ja kestäväpohjaisen elintarvikepolitiikan, joka on muotoiltu demokraattisesti, johon sisältyy tuoreimpiin tieteellisiin näkemyksiin perustuva yhteinen pitkän aikavälin visio ja joka vastaa sellaista monitasoista hallintotapaa, jossa tarkastellaan elintarviketuotantoa ja ravitsemusta kokonaisvaltaisemmin, edistetään kestäväpohjaisempia tuotanto- ja kulutusmalleja, muodostetaan yhteyksiä eri politiikanalojen – muun muassa elintarviketuotannon, maatalouden, ympäristön, terveydenhuollon, kuluttajapolitiikan, työllisyyden ja maaseudun kehittämisen – välille sekä luodaan työpaikkoja ja kasvua Euroopan alueilla ja kaupungeissa. Komitea kehottaa Euroopan parlamenttia ja komissiota käynnistämään AK:n kanssa yhteisen kokeiluhankkeen, jotta helpotetaan EU:n kestäväpohjaisen elintarvikepolitiikan kehittämistä.

2. korostaa tarvetta löytää tasapaino, jotta elintarvikepolitiikassa voidaan säilyttää tarvittava joustavuus ja välttää yhden ja saman toimintamallin soveltaminen kaikkiin tilanteisiin sekä toisaalta politiikan kansallistaminen. Sääntelyn johdonmukaistaminen auttaa varmistamaan kuluttajien turvallisuuden, sisämarkkinoiden tehokkaan toiminnan ja toissijaisuusperiaatteen noudattamisen.

3. painottaa kestävyyskriteereihin perustuvien elintarvikepolitiikkojen vertikaalisen integraation merkitystä, jotta varmistetaan johdonmukaisuus paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. On yleisesti tiedossa, että elintarvikejärjestelmillä ja niihin liittyvillä (ympäristöä koskevilla, sosiaalisilla ja taloudellisilla) kysymyksillä on erityinen paikallisuusluonne. Alueilla ja kaupungeilla voikin olla keskeinen rooli ratkaistaessa elintarvikejärjestelmien haasteita, ja tämä olisi otettava huomioon suunniteltaessa kestäväpohjaista EU:n elintarvikepolitiikkaa.

4. korostaa, että on tärkeää laatia kestävyyskriteerien pohjalta kokonaisvaltainen eurooppalainen visio ja strategia turvallista, luotettavaa ja kestäväpohjaista elintarvikehuoltoa varten laatua, kohtuuhintaisuutta ja määrää silmällä pitäen. Tämän tyyppisen EU:n elintarvikepolitiikan olisi perustuttava kattavaan lähestymistapaan, jossa otetaan huomioon elintarvikeketjujen globaali luonne ja johon sisältyvät maatalouteen, elintarvikkeiden jalostukseen, ympäristöön ja terveyteen liittyvät näkökohdat. Komission olisi varmistettava, että kaikki asianomaiset EU:n säädökset ja taloudelliset kannustimet ovat yhdenmukaisia tämän vision ja strategian kanssa.

5. toistaa kehotuksensa laatia sellainen EU:n elintarvikepolitiikka, jolla edistetään kestäväpohjaista Euroopan maataloustuotantoa ja pyritään luomaan eri alojen välistä synergiaa elintarvikkeiden ja ympäristön eduksi ottaen huomioon maatalous- ja kalastuspolitiikka, ilmasto- ja energiapolitiikka, aluepolitiikka ja tutkimuspolitiikka ⁽¹⁾.

6. kiinnittää huomiota siihen, että ekosysteemin arvoja ei ole otettu asianmukaisesti huomioon luonnonvaroja koskevissa päätöksissä. Elintarviketuotannon ympäristökustannukset on nykyisin ulkoistettu. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa kestäväpohjaisemmin tuotetut elintarvikkeet näyttävät olevan kalliimpia, mikä johtuu pääasiassa korkeammista valmistuskustannuksista. Ekosysteemipalveluiden käsite tarjoaa tässä yhteydessä merkittävän mahdollisuuden laatia poliittinen kehys, jonka avulla tuetaan biologisen monimuotoisuuden ja muiden luonnonvarojen järkevää hyödyntämistä. Ruokavaliosta johtuviin sairauksiin sekä vesivaroihin, maaperään, luonnonvaraiseen kasvistoon ja eläimistöön ja ilmastoon liittyviä kustannuksia pidetään nykyään ulkoisina vaikutuksina. Näin ollen tällaisia kustannuksia ei sisällytetä elintarvikkeiden lopulliseen hintaan huolimatta siitä, että koko yhteiskunta maksaa niistä epäsuorasti (ja usein tiedostamatta). Kestäväpohjaisen talouden edistämiseksi Euroopan komission tulisi tässä yhteydessä tukea sellaisten toimenpiteiden toteuttamista, jotka mahdollistavat elintarvikkeiden tosiasiallisen hinnan huomioon ottamisen.

7. muistuttaa tarpeesta vahvistaa erilaisten elintarvikkeisiin liittyvien alojen – esimerkiksi energia, metsätalous, meriluonnonvarat, vesi, jätteet, maatalous, ilmastomuutos, tiede, tutkimus ja maankäyttö – välisiä yhteyksiä, koska ne kaikki vaikuttavat ratkaisevasti kestävä kasvun kehittämiseen ⁽²⁾. Tässä lähestymistavassa olisi otettava huomioon EU:n kiertotalous sekä muut kansainväliset puitteet, joiden yhteydessä innovointimahdollisuudet voidaan maksimoida.

8. korostaa tiettyjen EU:n alueiden merkitystä kestäväpohjaisten elintarvikejärjestelmien säilyttämisessä ja kehittämisessä. Esimerkkinä voidaan mainita vuoristoalueet, joilla on pitkät elintarviketuotannon perinteet haastavassa luonnonympäristössä.

9. painottaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) tarkistuksen jatkamista, jotta voidaan tarjota kannustimia paitsi maataloustuottajille myös elintarvikkeiden valmistajille kestäväpohjaista tuotantoa varten esimerkiksi takaamalla EU:n täydentävien ehtojen järjestelmän johdonmukainen täytäntöönpano ja sen myötä tulotuki tuottajille, jotka noudattavat ympäristöä ja eläinten hyvinvointia koskevia vaatimuksia.

10. on sitä mieltä, että osana kestävyyskriteereihin perustuvan kattavamman elintarvikepolitiikan laatimista on tärkeää ottaa huomioon nykyinen uusiutuva energiaa koskeva politiikka. Tässä yhteydessä on tärkeää laatia toimia, joilla kannustetaan sellaisten biopolttoaineiden tuotantoon, jotka eivät kilpaile ravintokasvien kanssa, ja samalla huolehtia pitkällä aikavälillä ja yritysten ja työntekijöiden kannalta ennustettavalla tavalla siitä, ettei suosita kestävyysperiaatteiden vastaisten ensimmäisen sukupolven biopolttoaineiden tuotantoa, joka koostuu elintarvikkeiksi kelpaavista raaka-aineista, kuten kasviöljyistä.

11. suosittelee EU:n kasvun tukemiseksi, että tehdään vapaakauppasopimuksia niiden kolmansien maiden ja muiden maailman alueiden kanssa, joiden viljelymenetelmät ovat yhdenmukaisia EU:n ekologisen maataloustuotannon kanssa ja keskittyvät näin ollen huomattavassa määrin ympäristö- ja kestävyysnäkökohtiin. Näin varmistettaisiin, että EU:n elintarvikeketjua koskevien tiukkojen vaatimusten noudattaminen ei johtaisi elintarviketuotannon siirtämiseen muualle.

12. toistaa YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) kehotuksen, jonka mukaan maatalousaloilla on pyrittävä johdonmukaisesti vähentämään katastrofiriskiä ja kehittämään selviytymiskykyä etenkin alueilla, missä katastrofeja esiintyy toistuvasti ja missä maataloudella on tärkeä rooli.

Maatalouden tuottavuutta ja selviytymiskykyä tukeva terve ekosysteemi

13. painottaa terveen ja elävän maaperän merkitystä, sillä se on avainasemassa, jotta voidaan varmistaa elintarviketurva ja säilyttää biologinen monimuotoisuus. Etenkin toimia, joilla edistetään viljeltyjen lajien monipuolistamista, laajaperäistä, integroitua ja luonnonmukaista maataloutta sekä korkeampia eläinten hyvinvoinnin standardeja, olisi pidettävä EU:n kestäväpohjaisen elintarvikepolitiikan keskeisinä osatekijöinä. Näiden avaintavoitteiden saavuttamisella voidaan myös auttaa palauttamaan kansalaisten luottamus Euroopan yhdentymishankkeeseen.

⁽¹⁾ Yhteisen maatalouspolitiikan uudistusta ja maaseudun kehittämistä vuoden 2013 jälkeen koskevat säädösehdotukset, CdR 65/2012 fin.

⁽²⁾ Päätöslauselma aiheesta "Kestävyysperiaatteiden mukaisesti tuotettu ruoka", CdR 3306/2015.

14. painottaa tarvetta edistää ja tukea myös taloudellisesti pienviljelyyn perustuvan tuotannon kehittämistä etenkin heikossa asemassa olevilla alueilla ja kaupunkien reuna-alueilla. Pienviljelyyn perustuva tuotanto tarjoaa paikallisviranomaisille yksinkertaisen ja helposti saatavilla olevan välineen ratkaistaessa monia käytännön kysymyksiä, kuten sosiaalinen eriarvoisuus, ympäristöhaasteet ja terveysongelmat. Lisäksi tällainen pienviljely voi tarjota kaupunkien reuna-alueilla kestäväpohjaisesti tuotettuja paikallisia, tuoreita ja kausittaisia terveellisiä elintarvikkeita, jotka ovat myös pienituloisten kotitalouksien ulottuvilla. Pienviljelyyn perustuva tuotanto on tunnustettu sosiaaliset seikat huomioon ottavaksi malliksi, joka kunnioittaa ympäristöä, vähentää pakkaus- ja elintarvikejätettä, alentaa hiilidioksidipäästöjä ja tukee kestäväpohjaisia tuotantotapoja ⁽³⁾. Tältä osin pienviljely ja etenkin maataloustuotteiden lyhyet elintarvikeketjut vaikuttavat myönteisesti paikallistalouksiin ja työllisyyteen.

15. tähdentää lyhyiden toimitusketjujen merkitystä pyrittäessä parantamaan eri kulutuspaikkoihin suuntautuvien kuljetusten ekologista kestävyyttä. Kun matka on pidempi, myös kuljetuksesta aiheutuva saastehaitta on suurempi.

16. toistaa kehotuksensa veden, energian, fossiilisten polttoaineiden, lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden säästävää käyttöä maataloustuotannossa ⁽⁴⁾.

17. toistaa, että maatalousammateissa toimivien nuorten määrän vähäisyys vaarantaa maaseutualueiden talouden pohjan kestävyuden. Nuorten maataloustuottajien tukeminen on perusedellytys sille, että maatalous säilyy kaikkialla EU:ssa ja että maaseutualueet pysyvät elinvoimaisina ⁽⁵⁾.

18. korostaa, että alueellisten ja paikallisten toimitusketjujen avulla voidaan edistää kestäväpohjaista elintarvikepolitiikkaa, jossa annetaan arvoa tyypilliselle laadulle, perinteille sekä taloudelliselle ja kulttuuriperinnölle. Etenkin käsiteollisuusyrityksillä on näissä ketjuissa monien paikallis- ja alueyhteisöjen kannalta perustava rooli, ja tällaiset yritykset ovat yksi tunnettuutta ja menestystä ulkomaisilla markkinoilla edistävä tekijä.

19. toistaa kehotuksensa ”proteiinisuunnitelman” käyttöönotosta EU:n tasolla valkuais- ja palkokasvien viljelyn tukemiseksi Euroopassa, jotta vähennetään riippuvuutta soijaraaka-aineiden tuonnista, varmistetaan valkuaisaineiden omavaraisuus eurooppalaisilla karjatilastoilla, vähennetään tyyppilannoitteiden käyttöä ja parannetaan maaperän hedelmällisyyttä ⁽⁶⁾.

20. painottaa pölyttäjien merkitystä ja kehottaa toteuttamaan toimia, joilla varmistetaan pölyttävien hyönteisten säilyttäminen, kuten haitallisten torjunta-aineiden käytön vähentäminen ja viljelykasvien monipuolisuuden ylläpitäminen.

21. kehottaa Euroopan komissiota vahvistamaan eläinten hyvinvoinnin ja ympäristöystävällisen maatalouden ja ympäristömyönteisten tuotantomenetelmien tukemista kehittämällä toimia, joilla pyritään estämään tarpeetonta lannantuotantoa ja liikenteen päästöjä. Samalla on myös tärkeää kannustaa toteuttamaan eläinten hyvinvointia edistäviä järjestelmiä luomalla suotuisia julkisia hankintamenettelyjä ja hyödyntämällä muita asiaankuuluvia keinoja. Kaiken kaikkiaan on tarpeen tukea parempia eläintuotannon järjestelmiä sekä vähentää antibioottien käyttöä ja ottaa huomioon eläinten hyvinvointi.

22. katsoo, että luonnonmukainen maatalous on keino sitoa hiilidioksidia enemmän maaperään, vähentää kasteluun käytettävän veden tarvetta ja rajoittaa torjunta-aineiden kaltaisten kemikaalien aiheuttamaa maaperän, ilman ja veden pilaantumista.

23. kannattaa vaihtoehtoisten elintarvikeverkostojen luomista, esimerkkeinä maatilatorit, paikalliset elintarvikkeet, luomutuotteet ja reilun kaupan tuotteet. Etenkin yhteisöjohtoiset maatilatorit ovat tärkeä sosiaalinen kohtaamispaikka, jossa paikalliset tuottajat tarjoavat suoraan kuluttajille kohtuuhinnoin terveellisiä ja laadukkaita elintarvikkeita, jotka on tuotettu ympäristön kannalta kestävin menetelmin. Lisäksi ne auttavat säilyttämään paikallisyhteisöjen ruokakulttuuria ja suojelemaan biologista monimuotoisuutta.

⁽³⁾ Päätöslauselma aiheesta ”Kestävyysperiaatteiden mukaisesti tuotettu ruoka”, CdR 3306/2015.

⁽⁴⁾ Omaaloitteinen lausunto aiheesta ”YMP:n tulevaisuus vuoden 2013 jälkeen”, CdR 127/2010.

⁽⁵⁾ Omaaloitteinen lausunto aiheesta ”Nuorten eurooppalaisten viljelijöiden tukeminen”, COR-2016-05034-00-00-AC-TRA.

⁽⁶⁾ Lausunto aiheesta ”Yhteisen maatalouspolitiikan uudistusta ja maaseudun kehittämistä vuoden 2013 jälkeen koskevat säädösehdotukset”, CdR 65/2012 fin.

Terveellisen ravinnon saatavuus etenkin pienituloisissa kotitalouksissa

24. painottaa, että on laadittava pitkän aikavälin terveysohjelmia, joiden avulla torjutaan ylipainoisuutta ja ravintoon liittyviä sairauksia edistämällä paikallisten, tuoreiden ja kausittaisten elintarvikkeiden tarjontaa ja saatavuutta. Tällaiset ohjelmat voivat olla erityisen tehokkaita, jos ne suunnataan julkisille laitoksille (kuten oppilaitoksille ja sairaaloille) sekä sellaisille kaupunkialueille, missä ylipainoisuus, maaseutumarkkinoiden puute ja tuoreiden elintarvikkeiden rajallinen saatavuus ovat keskeisiä ongelmia. On syytä muistaa, että tällaisilla ohjelmilla on kaksitahoinen vaikutus, sillä ne kannustavat kuluttajia paitsi siirtymään ravitsevaan ja terveelliseen ruokavalioon myös ohjaavat heitä valitsemaan paikallisia, tuoreita ja kausittaisia elintarvikkeita.

25. suosittelee torjumaan ylipainoisuuden lisääntymistä siten, että edistetään jatkuvia tiedotuskampanjoita monitasoisesta lähestymistavasta, jonka avulla pyritään ohjaamaan kuluttajakäyttäytymistä kohti kasvipohjaista ruokavaliota, johon sisältyy paljon hedelmiä ja vihanneksia, vähentämään globaalia lihan, rasvan ja sokerin kulutusta sekä edistämään kestäväpohjaisilla tuotantomenetelmillä tuotettujen paikallisten tai alueellisten, tuoreiden ja kausittaisten elintarvikkeiden ostamista. Tämä toimenpide on erittäin tärkeä etenkin niissä Euroopan kaupungeissa, joissa on heikko ruokaturva. Heikko ruokaturva ja ylipainoisuus (virheravitsemuksen kaksinkertainen rasite) esiintyvät rinnakkain kaupungeissa, mistä on osoituksena esimerkiksi ruokapankkeihin ja sosiaalisiin ravintoloihin turvautuvien ihmisten määrän lisääntyminen.

26. on tyytyväinen aloitteisiin ja toimintaympäristöihin, jotka vähentävät tarpeetonta byrokratiaa. Byrokratia estää terveellisten elintarvikkeiden keräämisen ja jakamisen avuntarpeessa oleville ihmisille.

Standardoidut määritelmät, menetelmät ja käytännön toimet

27. kehottaa painokkaasti määrittelemään kestäväpohjaisille elintarvikejärjestelmille kattavan terminologian, johon sisältyvät maatalouden elintarviketuotanto, elintarvikkeiden jalostus ja erilaiset ruokavaliot. Tämä on erittäin tärkeää päätettäessä EU:n yhteisen ja kokonaisvaltaisen elintarvikepolitiikan etenemistavasta. Olisi asetettava käyttöön asianmukaisia välineitä, jotta varmistetaan poliittisten toimien tehokas täytäntöönpano.

28. korostaa, että tarvitaan standardoituja menetelmiä, jotta voidaan kerätä tietoja elintarvikkeiden, myös elintarvikejätteiden, ympäristövaikutuksista ja raportoida näistä tiedoista. Näin voidaan varmistaa tietojen vertailukelpoisuus jäsenvaltioissa ja kannustaa siihen, että elintarvikkeisiin tai ruokavalioihin liittyviä ympäristö- ja sosiaalikustannuksia mitataan taloudellisin perustein.

29. painottaa, että on tärkeää edistää hyvien käytänteiden vaihtoa, jakaa tietoja elintarvikkeiden ympäristövaikutuksista ja antaa tietoja avoimemmalla ja helposti saatavilla olevalla tavalla koko elintarvikeketjulle, myös kuluttajille. Hyvien käytänteiden ja suuntaviivojen hyödyntäminen on avainasemassa edistettäessä asianmukaisten kestäväpohjaisten toimenpiteiden toteuttamista siten, että paikallisille hallintotahoille annetaan riittävästi tietoa tällaisten ohjelmien täytäntöönpanosta.

30. tähdentää tarvetta parantaa elintarvikkeiden merkintöjen avoimuutta, mukaan luettuna vertailukelpoinen tieto elintarvikkeiden ympäristövaikutuksesta. Olisi tunnustettava, että merkintöjen nykyiset tiedot ravintoaine- ja kaloripitoisuuksista eivät riitä selvittämään elintarvikkeiden ja terveyden monitahoista suhdetta ja että nykyisistä merkinnöistä puuttuvat kokonaan tiedot elintarvikkeiden ympäristövaikutuksista. Vaikka useimmat kuluttajat tietävät, että heidän valinnoillaan on tietty vaikutus ympäristöön, tuotteen merkinnöissä ei ole saatavilla tietoa, joka ohjaisi kuluttajia tekemään kestäväpohjaisia valintoja. Komitea katsoo, että merkintöjen on oltava selkeät ja tarkoituksenmukaiset, mutta niiden laatiminen ei saisi olla liian monimutkaista ja työlästä elintarviketuottajien kannalta.

31. kehottaa komissiota kehittämään toimia elintarvikealan valvonnan ja tarkastusten lisäämiseksi, jotta voidaan pitää yllä elintarvikkeiden laatua ja torjua vilpillistä kilpailua. Tämä lisäisi tuotteiden uskottavuutta ja kuluttajien luottamusta.

Ympäristöystävällisiä julkisia hankintoja koskevat suuntaviivat

32. painottaa, että julkisilla hankinnoilla, joiden osuus EU:n bkt:stä on noin 14 prosenttia, saattaa olla voimakas vipuvaikutus pyrittäessä varmistamaan kestäväpohjaisempi (paikallinen ja luonnonmukainen) elintarvikehuolto oppilaitosten ja sairaaloiden ruokaloissa julkisen sektorin ateriapalvelusopimuksin. Nämä esimerkit voivat vahvistaa uudessa Habitat III -kaupunkikehitysohjelmassa esiin tuotua kaupunki- ja maaseutualueiden yhteyttä.

33. kehottaa Euroopan komissiota selventämään julkisten hankintasääntöjensä nykyisiä rajoituksia, jotta voidaan soveltaa kestävyyskriteereitä. EU:n kilpailulainsäädännössä kielletään alueelliset etuusjärjestelyt (esim. paikalliset elintarvikkeet) julkisissa hankintasopimuksissa.

Monitasoisen hallinnon lähestymistapa EU:n kestäväpohjaisen elintarvikepolitiikan käsitteen yhteydessä

34. kannattaa paikallisten elintarvikeneuvostojen perustamista paikallistasolla suunnitteluprosesseja varten. Niille kuuluisi myös sellaisia toimia kuin tuottajien ja kuluttajien tuominen yhteen, elintarvikepulasta kärsivien alueiden ja paikkakuntien kartoittaminen uusien markkinoiden sijoittamiseksi aluetasolla ja ennen kaikkea sen varmistaminen, että kansalaisten ääni tuodaan kuuluviin poliittisessa päätöksenteossa.

35. kiinnittää huomiota siihen, että strateginen suunnittelu alue- ja paikallistasolla on ratkaisevan tärkeää elintarvikejärjestelmän yleisen ympäristövaikutuksen vähentämiseksi. Tuotannon näkökulmasta on yleistä, että palvelut (tekniset ja rahoituspalvelut, tuotantopanokset, resurssit) eivät ole saatavilla samalla tavalla tuottajille kaupunkialueilla ja kaupunkien lähialueilla kuin maaseutualueilla.

36. painottaa, että paikallis- ja alueviranomaisille on annettava valtuudet käynnistää ja hallinnoida kohdennettuja ympäristötoimia, ja näille on annettava mahdollisuus tehdä alueellisia sopimuksia, jotka on allekirjoitettu yhdessä maataloustuottajien tai heidän edustajiensa kanssa ⁽⁷⁾.

37. on sitä mieltä, että elintarvikepolitiikan kestäväpohjaisuudessa alhaalta ylöspäin etenevään tarkastelutapaan olisi pyrittävä ennen kaikkea vahvojen paikallisten kehityskumppanuuksien ja paikallisyhteisöjen (alueiden ja kaupunkien) kautta ⁽⁸⁾ myös uuden kaupunkikehitysohjelman ⁽⁹⁾ mukaisesti.

38. kehottaa tukemaan nykyistä enemmän kaupunkien aloitteita, esimerkkinä Milanossa vuonna 2015 pidetyssä maailmannäyttelyssä "Maapallon ruokkiminen – energiaa elämää varten" hyväksytty elintarvikepolitiikkaa koskeva kaupunkien sopimus, jotta edistetään reiluja, kestäväpohjaisia ja selviytymiskykyisiä elintarvikejärjestelmiä.

Bryssel 22. maaliskuuta 2017.

*Euroopan alueiden komitean
puheenjohtaja*

Markku MARKKULA

⁽⁷⁾ Lausunto aiheesta "Yhteisen maatalouspolitiikan uudistusta ja maaseudun kehittämistä vuoden 2013 jälkeen koskevat säädösehdotukset", CdR 65/2012 fin.

⁽⁸⁾ Suuntaa-antava lausunto aiheesta "Lähiruokajärjestelmät", CdR 341/2010 rev.

⁽⁹⁾ Uusi kaupunkikehitysohjelma (New Urban Agenda): Habitat III -päättösasiakirja.